

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Maijanen, Ari

Title: Kasettimiehen muistelo

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Opetushallitus

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Maijanen, A. (2024). Kasettimiehen muistelo. In T. Leblay, & S. Ahola (Eds.), Yleiset kielitutkinnot 30 vuotta (pp. 142-144). Opetushallitus. Raportit ja selvitykset, 2024: 8. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/yleiset-kielitutkinnot-30-vuotta>

Kasettimiehen muistelo

Kasettimieheksi

Kesällä 1995 sattuma saatteli minut ensi kertaa kielitaidon arvioinnin pariin. Edellisen määräaikaisen työsuhteen päätyttyä Jyväskylän yliopistolla minulle tarjoutui mahdollisuus seuraavaan määräaikaiseen työhön yleisten kielitutkintojen työryhmässä. Yleisiä kielitutkintoja oli tuolloin järjestetty kaksi kertaa: syksyllä 1994 ja keväällä 1995. Äänen käsittely arvioinnin tarpeisiin on ollut keskeinen osa YKl:ssä tekemääni työtä, sitä "kasettimiehen" ammatillista peruskauraa. Äänittämistä ja äänen muokkaamista on tarvittu puheen ymmärtämisen ja puhumisen testauksessa ja osaamisen arvioinnissa, videokuvaa taas ylimmän tason haastatteluissa.

Alkuvaiheessa pyrittiin käyttämään nykyistä enemmän autenttista materiaalia testauksen eri osa-alueilla. Tosin suullisen arvioinnin materiaalista valtaosa oli alusta alkaen omaa tuotantoa: asiategstiä, keskusteluja, uutisia, tarinoita ja kuulutuksia – englannin kielessä myös se klassikko-kuulutus, jossa harhauttajana on junaan mahdollisesti unohtuva lippalakki. "Mind the Gap". Tietysti editoinnissa tallenteelle on lisätty sopivasti kaikua ja asemamiljööän äänimaisemaa.

Sain tehtävänlaatijoilta C-kasetilla ranskalaisia radiomainoksia, saksalaisia uutislähetyksiä ja Yhdysvalloissa äänitettyjä perheen kesken tehtyjä jutusteluja ja haastatteluja. Joskus työpöydälleni ilmestyi VHS-kasetti, jossa oli nauhoitettuna Venäjän televisiosta tunnin mittainen ajankohtaisohjelma, joka oli litteroitu venäjäksi, ja mukaan oli liitetty ohje: löytyy keskivaiheilta. Onneksi meillä oli töissä venäjää taitavia työtovereita, niin sekin puheen ymmärtämisen tehtävän äänite saatiin testikäyttöön. Kohisevista kotinauhoituksista aika harva lopulta päätyi varsinaiseen tuotantoon.

Yllättävän pitkään C-kasetit olivat keskeinen osa YKl:n äänitetuotantoa. Kunnat ja oppilaitokset eivät säästöpainneissa modernisoineet vanhoja mutta edelleen toimivia C-kasetti-pohjaisia kielistudioita. Kielitestikasettien kopioiminen oli työnä yksinkertaista, vaikka käsityönä kansipahvi leikattiin ja nimitarrat kasetin runkoon liimattiin. Tutkintojärjestelmän alkuvaiheessa kasettien monistaminen oli meidän vaatimattomilla laitteistoillamme aikaa vievää. Tiukassa aikataulussa kopioin kasetteja joskus myös kotilaitteistolla vapaa-ajalla ja juhlapyhinä. Vaimo saattoi moista ihmetellä, mutta aika oli sellainen. Yliopistolla työpäivät olivat joskus pitkiä, mutta virkasuhteet vastaavasti aina pätkiä!

Äänittäminen

Yhdeksän kielen YKl:ssä tekstien äänittäminen studiossa on tarjonnut mahdollisuuden työskennellä erilaisista taustoista tulevien puhujien kanssa. Jos vuosikymmenet toimistotuolissa näkyvät ryhdissä, niin ihmisten kohtaamiset kannattelevat muistoissa. Äänen ja videon editointi on yleensä hiljaista työtä yksin tietokoneen ääressä. Studioäänitykset ovat tarjonneet työhön sosiaalista ja kulttuurista vaihtelua. Ammattinäyttelijöitä ei juuri ole ollut tekstien esittäjinä, mutta innostuneita maallikoita sitäkin enemmän. Monella puhujalla on ollut taustaa opettajana, joten työskentely äänenkäytön ammattilaisten kanssa on ollut miellyttävää ja helppoa.

Kokemus on opettanut, että mm. ranskalaisten puheessa äänenvoimakkuuden vaihtelu on mainio tehokeino. Kantapään kautta äänittäjäkin oppi melko pian, että sietää olla tarkkana äänipöydän

takana, etteivät tasomittarit hehku alati punaisella. Joskus olen äänittäjänä joutunut toteamaan, että tämän puhujan vahvuudet ovat aivan muualla kuin eläytyvässä tekstin lukemisessa. Näitäkin tapauksia on joskus sattunut, onneksi harvoin! Ylimmän tason vaativan asiatekstin lukeminen voi olla hankalaa myös koulutetulle natiiville. Useammalla otolla saadaan useimmiten riittävästi äänimateriaalia, josta voidaan leikata ja rakennella testausta varten onnistunut kokonaisuus. Lause sieltä, toinen täältä.

Tarkkaamon puolella nauttii, kun puhuja rohkenee heittäytyä rooliin omia rajojaan koetellen. Tosin aina ei sekään riitä. Nykyään kai sanottaisiin: ei jatsoon! Olin vuosia sitten äänittämässä kahden italialaisen vaihto-opiskelijan kanssa. Mukavia miehiä molemmat. Tietysti sukulaiset saivat valokuvan, jossa hymyilevät pojat seisovat studiossa mikrofonien takana. Tekstejä läpikäydessäni huomaan, että yhdessä tekstissä on miehen ja naisen välinen vuoropuhelu, studiossa puolestaan kaksi miestä. Nuoret miehet melkein kinastelevat, kumpi saa esittää naista. Innostusta oli ja toinen kiekui false-tissa, mutta varsinaiseen tuotantoon ei italian poikien esitys tällä kertaa riittänyt. Sen sijaan pohjoissaamassa oli kerran äänitettävänä teksti, jossa vanha nainen kertoo evakkomatkastaan vuonna 1944. Oulun yliopiston studiossa minä ja neljä nuorta pohjoissaamea ensikielenään puhuvaa opiskelijaa. Nuori naisopiskelija rohkeni rooliin ja lopputuloksesta lähes kuulin ja näin hänen narisevassa puheessaan yhdeksän vuosikymmentä ”jänkhällä” taivaltaneen saamelaisvanhuksen.

Arviointi

YKIn tutkintosuoritusten arviointi alkoi aikanaan arvioijille lähetettävillä postipaketeilla, joissa oli koevihkoja, lomakkeita, arviointiohjeita ja C-kasetteja. Olemme taas palanneet samaan käytäntöön. Tosin ilman C-kasetteja tai puhumisen äänitiedostoja. Syynä osaksi koronapandemia, osaksi myös tuotannolliset ja taloudelliset syyt. 2000-luvun alussa siirryimme keskitettyihin arviointeihin, jossa arvioijat liikkuvat, ei paketit. Arvioinnit pidettiin Jyväskylän yliopistolla perjantaista lauantaihin. Ennen kaksipäiväistä varsinaista arviointia oli tehtävä monenlaista valmistelua. Useampi rullakollinen tavaraa siirtyi Jyväskylän yliopiston kampuksella laitosrakennuksesta toiseen ennen varsinaisen arvioinnin aloittamista. Tuossa vaiheessa työssä oli selkeästi fyysinen haastavuus, kun puskee lumihangessa täyttä rullakollista testivihkoja ja teknisiä laitteita viereiseen laitosrakennukseen.

Junaliikenteen häiriöt lykkäsivät aloitusta kerran jos toisenkin. Taisipa Tampereelta tuleva korvaava bussikuljetuskin koukata ylimääräisen lenkin sen yliopiston rakennuksen pihaan, jossa arviointia aloiteltiin. Vaikea on kuljettajan torjua kymmenen kieltenopettajan kainoa, mutta määrätietoista pyyntöä ehti ajoissa YKI-arviointiin.

Myös arvioijilta vaadittiin ainakin auttavaa teknistä osaamista puhumisen arvioinnissa. Ylimmän tason puhumisen arvioinnissa pöydällä oli matkatelevisio, jossa oli sisään rakennettu videonauhuri, vähintään kolme erilaista videoadapteria haastattelunauhoille, korvalappustereot C-kaseteille ja kannettava tietokone CD-tallenteille. Johtoa kulki työpisteellä sinne ja tänne. Ei siis ihme, että joskus arvioija saattoi hämmentyneenä kertoa teknisestä ongelmasta äänentoistossa. Mielessäni totesin, ”pikkuvikoja, helppo korjata”. Pyysin hillitysti arvioijaa etsimään jostain laitteiden välistä kuulokkeet ja laittamaan ne korville.

Kahden päivän arviointirupeama oli meille työntekijöille ja myös arvioijille oiva tapa oppia toisiltamme ja kokea yhteenkuulumisen rakentavaa tunnetta. Arviointikoulutusta opettajille parhaimmillaan ja vieläpä pientä palkkiota vastaan.

Epilogi

Entä se kasettimies? Istuin ylitöissä ja leikkasin C-kasettien kansipapereita. Tätäkö se minun työni on, viisikymppisen maisterin? Muistelin vanhaa Juhlamokka-mainosta, jossa kädentaitajat esittelivät yleensä työtään. Miksen minäkin? Videokamera jalustalle pyörimään, editoinnissa taustalle tuttu Lasse Mårtensonin kappale ja itse puhuttu tarina siitä, miten nämä kasetit ovat olleet minulle tärkeitä jo lapsuudesta asti. Itsensä kuvaaminen tuntui hieman nololta. Vasta myöhemmin olen ymmärtänyt, että kaikkihan sitä tekevät, myös tasavallan presidentti ja entinen pääministeri. Miksei myös kasettimies.